

Ragnhild Olsdatter Nordset , Øvre Rendalen . Var hun ei heks og ble hun dømt ?

Startet av Bjørn A Løkken , Mar 19 2013 12:57

Side 2 av 2

Skrevet 22 April 2013 - 16:38

Bjørn A Løkken

Holder på å gå igjennom Jacob Breda Bull sine tolkninger og transkriberinger av hekseprosessen i Øvre **Rendalen** , jeg finner dette såpass interessant at jeg vil dele det med dere på forumet . DET jeg legger ut er noe omskrevet og tilpasset min slektshistorie .

Overtro i **Rendalen**

Den gamle overtroen i **Rendalen** i Hedmark er bygd på de samme grunnprinsipper som andre steder i det østafjellske Norge , men det var på grunn av dalens avsides beliggenhet og dens enkle storslagne natur at den ikke tillot den samme rikdom av villskudd på overtroens frodigblomstrende tre . Oppfatningene blir som følge ytterst enkle “

Beretningene taper seg i farve , i takt med det de vinner av kraft “ , og en hel rekke figurer fra de forskjellige tidsaldres mystikk opptrer kun som levninger , eller som rent ut innvandret i en senere tid Hva **Rendalen ennå har av tradisjonsrik overtro er det alikevel tilstrekkelig å belyse , hvordan troen på det overnaturlige i naturen er bringt videre og flyttet fra religion til religion , like fra steinalderen og frem til nåtid . Det er tre ting som allerede fra første stund vekket de fastboende rendølinger's trang til beskyttelse mot inngripen av naturens mystiske makter , disse var : deres egen person , deres bolig og deres husdyr . Om disse tre forhold kretser da også **Rendalens** enkle overtro gjennom alle tider .**

Mens katolismen gjennom mange slags besvergelses , bortforklaringer og tilpasninger hadde ført krigen mot den hedenske overtroen , fant protestantene , som jo hadde hedendom og papisme å bekjempe og hele dens protest mot det gamle tvang fantasien inn i snevre former , et radikalt middel mot overtroens frodighet , en slags sekk hvor man kunne putte alle dens varianter i . Djevelbesettelsen og forbundet med mørkets fyrste . All naturmystikk , alt uoppklart og uforklarelig , og besynderlig som hendte ble uten videre betegnet som djevelens verk ; alle gamle , erfarne koner eller menn , som hadde et skarpere hode enn folk flest , og “ **kunde mer enn sit Fadervaar** “ var djevelens redskaper som hadde betalt sin kunnskap (som ofte var større enn presten's) med tapet av sin sjel . Som presten hadde sin bibel , guds håndskrevne ord , således hadde hekser og trollmenn sin , skrevet av djevelen selv med menneskeblod på sort pergament ; svarteboken , helvetesbibelen . Mot denne djevel , protestantismens avgud , guds verdige konkurent om menneskesjelene , førtes så kampen på liv og død . Den gamle vantros og den gamle overtros fyrste ; “ han Gammelerik “ som han i **Rendalen** kaltes for og kalles (Gammel Erik = den gamle fyrste ? Erik – gammel rendalsk uttale = Erek , noe som igjen mulig er sammensatt av *Ar* eller *Er* = høy , strålende og *Ek* = Eketre . Altså ; Den høye Ek ; et fyrstenavn . Til sammenligning det gamle *Alarik*) måtte bekjempes i alle sine skikkelser og våpenet var ; Døden på bålet , legemets skjærsild til frelse og lutring av den forførte sjel ! Djeveltroen med sitt fantastiske følge av hekser og trollmenn slo en så mye sterkere rot i folkefantasien , fordi den av protestantismen var blitt frarøvet en stor del av katolismens mystikk og da med glede grep fatt i denne enkle og kraftigere djevelmystikk som en erstatning . Og hva prestene angikk , så kom denne mystiske overtro på godt og vondt dem meget velkommen i hende . Prestestanden var ikke det spor mindre overtroiske enn almuen , de så virkelig på alvor djevelens spill i folkefantasiens forskjellige åpenbarelser . Så fråtset de da også i det 17 århundre i hekseprosessenes rødflammende farsott over de norske bygder som brann i tørt gress . Hundrevis av mennesker måtte bote livet på bålet , mens kirkens “ Tedeum “ steg med lovprisning under de trange kirkehvelvene og almuen fråtset i begivenhetens grufulle skjebner . Ene dagen var det naboen som ble dømt til “ bål og ild “ hvem ble den neste ? Ingen med en “ unormal “ hverdag eller adferd var sikker på å unngå bålet .

Heller ikke **Rendalen** slapp unna denne farsotten , “ smitten “ var kommet fra to retninger , dels fra Trondheim , der Lisbeth Nypan fra Leinstrand ble brent som heks i 1670 , dels også fra Dalarna i Sverige , hvor det i 1671 i Leksand sogn ble brent hele 17 “ hekser og trollmenn “ på bålet en og samme dag , og flere hundre barn ble idømt strenge straffer .

Til **Rendalen** kom denne farsotten også i 1670 , og der som så ofte ellers , ble det jonsoknatten , midtsommerens fest , all ung elskovs eventyrnatt , alle gamle hekser's nattlige elskovsorgie med han “ gammel Erik “ Det var dette som tente brannen i en vanvittig hekseprosess , som nesten hadde kostet 7 – 8 av øvre **Rendalens** “ ærbare “ bondehustruer og unge piker livet . Og som om naturen ville sette kronen på begivenhetenes grufulle verk , ble vinteren etter den verste vinteren i hele dette 17 århundre .

Hele denne prosessen var en hårreisende prøve på den fanatisme , hvor den protestantiske kirke forsøkte å utrydde de hendenske oppfatninger , som den katolske kirke med sin store makt over folket's fantasi hadde litt etter litt dels

utryddet , dels fortrent , men som etter religionskiftet (reformasjonen) i det 16 århundre og den protestantiske kirkes fornektelse og fordømmelse av folkets tilvente religiøse oppfatninger atter dukket opp i de mest fantastiske former .

Forløpet og rettsprosessen til den store hekseprosessen i Øvre Rendalen i 1671

Rendalen som til 1741 var underlagt Åmot prestegjeld og betjent av sogneprestens personlige kapellan , ble i henhold til forordning av 1638 i likhet med andre avsidesliggende annekser i Østerdalen, besatt med en fast residerende kapellan , som fikk bolig på det gamle kirkegodset Nedre Nordset i Øvre Rendalen . En av de første residerende kapellaner i Øvre Rendalen var Herr Simon Poffvelssønn (Paulssønn) som bodde på Nordset omkring årene 1665 til 1675 . Sognepresten i Åmot sogn og Rendalens to annekser var på samme tid Herr Jens Bundissønn (Bondesen) På Øvre Nordset bodde det den gangen en mann ved navn **Simen Karlsen Nordset (dette var vår stamfar noe som slektsoppsettet viser) , han var gift med Ingri Bergersdatter Nordset , hvis mor var den 80 år gamle Ragnhild som også bodde på garden . Og hvorfor nevnes nå alt dette ? Jo den gamle Ragnhild Nordset på 80 år var den sentrale skikkelsen i hele denne hekseprosessen som foregikk i Øvre Rendalen i 1671 , og “ gammel hekse “ Ragnhild var en av våre stammødre i vår slekt fra Øvre Rendalen .**

Til garden Nordset Nedre , hvor den residerende kapellan først fikk bolig i 1661 , kom Jens Bundissønn's sønn og hjelpeprest i Åmot , Herr Oluf Jenssønn , flere ganger i året i embeds medfør for å inspisere den residerende kapellan .

Om sommeren i 1670 skjedde det så i Øvre Rendalen merkelige ting . En tid etter jonsok det året fortalte ei lita jente på 11 år , Kari Knutsdatter Mømb (Mømb var nabogarden til Nedre Nordset) at hun sammen med sin mor Kirsti Mømb , sin søster Ingvild , den gamle Ragnhild Nordset , og flere andre hadde vært på “ Blaakollen “ (senere kjent som Blåfjell) og antageligvis var dette på St. Hans natten , både dette året og en gang tidligere , og at de der hadde ridd på “ kreaturer “ (kyr og kalver) osv. osv . Denne beretningen kom Fogden Johan Stenkuhl for øre , antageligvis da på sommertinget på garden Berge i Øvre Rendalen . Stenkuhl rapporterte dette straks til sorenskriver Liv Borch . Selvfølgelig var den nidkjære kapellan Simon Poffvelssønn , som bodde på selve Nordset , straks underrettet om det som angivelig skulle ha foregått oppe på Blåfjell , og da var saken med ett bringt over i kirkens hender .

Historien vakte uhyre oppsikt i bygda , og i landet for øvrig . Man var jo fortsatt midt i hekseprosessens blomstrende århundre , og her var det til overflod ikke snakk om bare en heks , men et helt “ reir “ av hekser . Foruten flere unge koner , Ingri Nordset , Kirsti Mømb , Else Haarset , Gjertrud Berger , Sigr Haarset , Marte Handgard , og flere barn som Ingri Haarset (den lille Ingi som hun ble kalt) Kari Mømb , Goro Mømb og flere , og så ; hadde man de to gamle heksene Ragnhild Nordset og Marte Berge , Ragnhild Nordset var beryktet for sine trolldomskunster allerede fra ungdommen av , og Marte Berge var kjent for sin skarpe tunge , og sin stahet og sitt sinne .

Myndighetene tok straks affære i saken . Antageligvis allerede sommeren 1670 lot sorenskriveren Liv Borch sammen med kapellanen Simon Poffvelssønn , lot hente den 11 år gamle Kari Mømb og den 9 år gamle Ingri Haarset til garden Berge (hvor tinget ble holdt) og der uten andre vitner enn lensmann Jon Berge (**av slektsoppsettet vil man se også at lensmann Jon Jonsson Berge var vår stamfar fra lensmannsætta på garden Berge i Øvre Rendalen**) og fogdens fullmektig Hans Kristensen eksaminerte de to småjentene (forhøre) om forholdet . De to barna nektet bestemt først på at noe slikt hadde foregått på Blaakullen , men da sorenskriveren lovet vesle Kari Mømb et “ snoreliv “ bekjente hun således at hun hadde vært på “ Blaakullen “

Omtrent samtidig hadde fogden Stenkuhl , som var reist til København i privat anliggende gjort sine innberetninger til stattholderen om saken . Stattholderen ga da ordre til Stenkuhls fullmektig ; Peder Clausen den 6 juli 1670 om å undersøke , hvorvidt den lille jenta Kari Mømb's mor Kirsti Mømb “ **i nogen Maade haver begaaet nogen Trolldom , enten forgiort Folk oc Creaturer eller melket Kiør , hvorved nogen haandgribelig er bleffven beskadiget** “ Når slikt på lovlig måte ble bevist gir han ordre til , at hun straks skal pågripes og forhøres av sorenskriveren i lagmannens eget nærvær .

Imidlertid hadde lagmannen Jens Bang fått meddelelse fra sorenskriveren Liv Borch om saken , var reist til Åmot prestegard , og hadde derfra latt hente disse to små jentene på 9 og 11 år , og satte dem i varetekt hos presten Jens Bundissønn inntil videre . Selvfølgelig ble de her av både presten selv og hjelpepresten Oluff Jenssønn formanet og truet på alle tenkelige måter til å tilstå . Lagmannen innberettet også saken til stattholderen og fikk deretter et brev med likelydende innhold som det Peder Clausen fikk , sendt av fogdens fullmektig . Stattholderen hevder også her at det må ha foregått noen virkelige ondskapsfulle handlinger , før Kirsti Mømb kunne legges i jern , på grunn av sin datter's anklager .

Nå kom saken for underretten på Berge tingstue i Øvre Rendalen . Selve rettsprotokollen for dette året er merkelig nok forsvunnet , så en kan dessverre ikke få de nøyaktige opplysninger om hva som ble sagt i underretten på Berge tingstue , men saken er likevel meget detaljert nedskrevet i Solør og Østerdalen sorenskriveri , Tingbok 10 , 1671-1671 (http://arkivverket.no/URN:rg_read/28892/3/1) . Saken går over flere sider : 1a – 3a , 9a – b , 14 b – 15 a .

(Originale tingbøker fra østerdalen finnes på Statsarkivet på Hamar. Amtsregnskapene og Overhoffrettens arkiver oppbevares på Riksarkivet i Oslo, mens Høyesteretts arkiver finnes på Riksarkivet i København)

Resultatet ble likevel en underrettsdom som lød på at Kirsti Mømb , Ingvild Mømb og Ragnhild Nordset skulle dømmes til “ **ild og bål , og brennes på bålet som hekser og deres Gods og Formue være forbrutt til Hs. Kgl. Mayestæt** “ Det var en selvfølge at etter at de ble brent på bålet så skulle deres gods og formue tilfalle kongen i København , og i hans så sårt tiltrengte kasse .

Dommen som er undertegnet og datert den 20 oktober 1670 ble innsendt til visestattholder Ove Juel som 7 måneder senere , den 27 mai 1671 sendte den tilbake til fogden med anmerkningen ; at han ikke finner dommen berettiget

etter de opplysninger som var fremkommet , og anmodet lagmannen om å oppta saken til ny behandling og da “ **grangiveligen grandske , de Beskyldte med Flid eksaminere og forhøre , om de Daab og Kristendom haver forsvoren , eller Sandheden saa klar udledes , at de med udædiske Gjerninger enten efter lauglig Bevis eller egen Bekiendelse deris Liv kan have forbrudt “**

I følge professor A Tarangers mening om saken skal lagmann Jens Bang ha avslått denne oppfordringen om gjenopptagelse til ny granskning for underretten og uten videre ha henvist saken til lagtingretten ved “ **Martini Laugting “** (11 november) Han støtter seg her til et brev fra fogden Stenkuhl datert 18 juni 1671 , hvor han til stattholderen beklager seg over , at de “ **berøgtede Troldfolk endnu saaledes heden sidder hverken til fuldkommen Strafs Lidelse eller og deris Fængsels Entledigelse , Almuen sammesteds til største Besvær og Ruin , eftersom de altid Nat oc Dag med 4 eller 6 Bønder bevaagis ! ikke det alene , mens end og hans Kongelig Majestæt til stor Bekostning for deris Underholdning ; til med skal Laugmanden Jens Bang formene ey videre derudi at ville dømme og sig med befatte “** osv. osv.

Saken forholder seg imidlertid på en litt annen måte , idet lagmannen , allerede lenge før den nevnte ordre av 27 mai 1671 fremkom . Lagmannen hadde da , muligens på eget initiativ , tatt saken opp til ny behandling i underretten på Berge tingstue den 22 og 23 mars i 1671 . Av denne underrettsbehandling som finnes i Riksarkivets rettsprotokoll for Østerdalen , Solør og Odalens Sorenskriveri i 1671 kan en hente ut opplysningene som for en stor del viser hva som foregikk ved den forrige behandling av saken . Og ved å sammenligne aktene med den tidligere omtalte korrespondanse mellom myndighetene , danne seg et godt bilde av hele denne saken .

Retten ble satt den 22 mars 1671 under ledelse av fogdens fullmektig Søren Pedersen , vår stamfar lensmann Jon Berge , og lagrettemennene John Lombnes , Arne Lombnes , Brynild (Brynjul) Illevold , Bergsvend Aas , Thore Hornset , Brynjul Bersett , Tollef Kvernes , Simen Romundstad , Semming Hagen , Helge GRøtten (Grotting) Arne Agger (Akre) og Niels Ottaas .

Det ble først opplest referat av alt som hadde foregått ved sakens forrige behandling vedrørende “ **disse mistænkelige Trolddomsaksjoner “** og “ **Lagrettens Erklæring om Sandheden herav erhvervet , styrket endvidere ved beseglede Breve fra Halstein Lombnes og Oluff Karlsen Agger “** Disse to hadde vel også sansynligvis hørt med til den forrige lagrett .

Likeledes ble de forestilt fremfor retten samtlige av de personer , som var beskyldt for trolldom og hekseriene , untatt Jøran Bersett “ **som laa uden Kirke “** (etter barselseng) Gjertrud Berge som var gravid , Sigri Haarsset , Marte Hangaard og Kirsti Hornset .

Man kunne ikke av noen av de tiltalte få til “ **ret Bekiendelse “** (tilståelse) med unntagelse av lille Karen Mømb på 12 år , opphavet til hele denne hekseprosessen med etterfølgende rettssaker . Den 12 år gamle Karen Mømb gjentok sine beskyldninger fra før , både mot sin mor og alle de andre “ **og sagde dem sandt at være “**

Som vitne i saken ble sognepresten i Åmot , Herr Jens Bundissønn , innstevnet . Jens Bundissønn vitnet imot Ragnhild Nordset med følgende utsagn ; “ **forgaff , Ragnhild Nordset var berøgted av Ungdom (beryktet fra sin ungdom av) i Aamodt Sogn for Trolddomskonster , En Mand ved navn Jens Nederbolstad hadde bekjendt det og klaget sin Død paa hende (beskyldt henne for å være årsak til hans død) som hans skriftelige Zeddel videre udviser “**

Historien rundt dette er som følgende ; Jens Nedre Bolstad var identisk med Jens Bergerssønn Nordset , Jens var bror til Berger Bergerssønn Nordset og vår stamfar Pål Bergerssønn Nordset . Jens og broren Berger skal begge ha vært forelsket i “ trolkjerringa og heksen “ Ragnhild Nordset . I og med at Berger var eldre enn broren Jens så boyde Jens av og forble dypt ulykkelig forelsket i Ragnhild som giftet seg med broren Berger . Jens flyttet senere til garden Nedre Bolstad . Men Jens ble drevet til vanvidd av kjærlighetssorg og skrev et avskjedsnotat hvor han angir grunnen til at han tok sitt eget liv , deretter tok han kniven og skjærte over strupen på seg selv . Det var dette selvmordet som ble brukt mot Ragnhild Nordset i rettssaken , og var med på å underbygge bevisbyrden mot hennes hekseri og trolldomskonster i hennes ungdomstid .

Som neste vitne i rettssaken opptrådte Herr Oluff Jenssønn , viseprest “ **ibidem “** (i Åmot) “ **oc angaff forleden Somner (1670) at han hørde i Simen Nordset's Skørhus (Skurdhus = vedskaale = vedskjul) att Ragnhild og Ingri Nordset samt Gunnhild Hangaard stode derinde da komne til sammen oc samtaldis om , at de ikke skulde gjøre i denne Sag nogen Bekiendelse “**

Dermed var det foreløbige forhør over . Neste dag den 23 mars fortsatte behandlingen av saken i nærvær av lagmann for “ **Oplendene “** Jacob Bang som da var kommet for å overvære det hele . Lagmannen spurte da Simen Karlsen Nordset , som hadde uttalt , at hans barn var blitt truet til en tilståelse , om at hans svigermor Ragnhild Nordset og hans hustru Ingri Nordset , var blitt truet til å avlegge en ny tilståelse . Lagretten opplyste at dette ikke var riktig , men at Ragnhild Nordset frivillig hadde tilstått . Simen Karlsen Nordset sa da at “ **hans Kvindes Moder ikke bleff trued til nogen Bekiendelse , derfor oc han ikke det haver sagt , men at hans Sømmer bleffve truede ved Pintzel (pinsel = tortur) til Bekiendelse at udstaa (her skal nok ordlyden være ; trued til Bekiendelse ved Pintzel at udstaa) om de ikke vilde gaa til Bekiendelse oc sige deris Sandhed “**

Gunder Hangaard nedla for retten påstand om at “ **ikke nogen umyndiges eller andris ubevislige Saggiffvelse paa hans Qvinde oc Dotter at burde ansees “** Likeledes beklaget Knut Mømb seg over , at hans barn måtte vært “ **forført “** til å avlegge en tilståelse . Neste dag den 24 mars fortsatte forhørene videre . Lagmannen spurte da lagretten om deres “ **Tilstand “** (erklæring) angående Marte Berge av 22 mars ; “ **at de ey kand negte hun jo for Trolddomskunst hafft Boigderygter oc ikke findes at kunde gifffe annerledes Thingsvidne eller Skutzmaal til førnevnte Marte Berger “** Lagretten stadfeste da dette . Som neste vitne fremførtes deretter Herr Simon Pofvelssønn , kapellanen i Rendalen , som da opplyste at førnevnte Marte Berger

neppe gikk oftere i kirken , enn når hun gikk til alter's for å få det hellige sakramentet , og ellers levde et ukristelig liv med sin sonn's hustru ; Mille , Erik Hansen Berges kvinne , samt hennes sonnedatter Ingri Eriksdatter **“ med Sværgen oc Banden oc anden stor Guds Fortørnelse “**

Tilslutt nedla (selvfølgelig !!!) fogdens fullmektig ; Sofren Pederssønn på den kongelig majestets vegne påstand om **“ att efterdi Sagen gaar paa en Deels Liff , da bliffver deris Boes Lod at være under Hs. Mayestæt forfalden “**

fortsettes

Deretter ble saken påny tatt opp til doms . Jeg har valgt å beholde transkriberingen av dommen i dens originale samtids skrift og ordlydsform , dette for at den ikke skal miste sin “ sjarme “ (hvis man kan bruke dette ordet i denne sammenhengen) og at tidsperspektivet blir fastholdt , dette utspiller seg tross alt i året 1671 .

Det som gjør denne saken så spesiell i vår slektssammenheng er alle de forskjellige vinklingene inn til selve “ gammelheksa “ Ragnhild Nordset . For det første er tiltalte ; Ragnhild Nordset og hennes datter Ingri Bergersdatter Nordset våre stammødre . Ingri sin mann ; Simen Karlsen Nordset er vår stamfar . Ragnhild Nordset sin ektemann var bror til vår stamfar Pål Bergerssønn Nordset , og så har vi på aktoratet's side , lensmann Jon Jonssønn Berge som også er vår stamfar .

Dommen med dens premisser var således pålydende :

“ 1) Belangende Ragnhild Nordset , som befindis at være opdagitt oc naffngiffuen aff Iffiu (Iver) Møm og hans Søster Kari , mens selff'er først benegted , oc siden haffuer bekient sig self (oc flere) at med værilt til Blaakøld 2 Gange oc redit paa sit eget Nødkreatur (sin egen ku Laufros – hvorom senere) oc at de fick der ingen Mad men bare Dricke oc derhos sagt sig vell muligt at haffue værilt der offtere , som hun ey vidste hvor tidt mindeligt (efter Erindringen) at opreigne ; som hendes egen for Retten utiltvugne oc selffvilligen gjorde Bekiendelse forhen in Actis indført forklarer : Særdeles gjør hende oc meget suspect for indtagne Sognepræstens her ibidem Hrr. Jens Bundissønn indgiffuende at hun i Ungdommen for Trolddom groffuelig aff Jens Neder-Bolstad i Aanodsogn , som sin Død paa hende skal haffue klagett , at være beskyllt oc berøget for forbemeldte Jens Bolstad at haffue forført , oc hendes Fæstemand det Aar sagdis ville skilles ved hende , mens hand dog av hende lod sig offuertale .

Da haffuer vi ey rettere kunnit ansee oc kiende (domme) end forbemeldte Ragnhild Nordset jo efter slig sin Bekiendelse hafver kaablitt og kaaglitt (koblet og koglet) med dieffulen oc saaledes frafalden sin sande Gud omgaaendes med Affguderu oc Trolddoms Kunst . Oc fordi dømmer hende Guds oc alle cristelige høypriislige Øffrigheds Lauger (lover) som en Gudsforagter oc Dieffulens tilbundne fra sit Liff .

Dog eragte vi bideligst (?) efterdi hun icke endnu selffuer bekient eller er offuerbeviist at haffue udunder slig hendes Omgaaelse med Dieffulen særdeles bedreffuet noget ont derfor hun at bør lide under Pintzel oc hendes Legme siden brændes . Med mindre hun ved foregaaende pinlige Forhør til videre Bekiendelse – til Baal og Brands (leffuendes at paakastes) Fortjenthed geraader , de flere (?) til Exempel oc de fromme til Afsky .

Oc forbemeldte pinlige Forhør anse vi synderlig fornøden baade om hendis egen Bedrifts videre opliusing saa velsom och om hendis bekiendelse paa egen Daatter Ingri Nordsett samt trende forbemeldt hendes daatter Ingri Nordsetts Børn , nembliq Carl Berger oc Oluf Simenssønner samt Knud Møms Kvinde Kiersti item Else Horset etc. vedbliffuer eller ey . Medens hvis Ragnhild Nordsett i løst eller fast kand være nogit eyende , det at være forbrutt till Kgl. May. Oc Kronen efterat ald Bekostning deraff først vorder udlagtt.

2) Ingvild Knudsdatter Møm , som er it fuldvoxsit Folk oc haffuer bekient for tro værdige Vidner oc Mænd særdeles for Præsten at haffue værilt med til Blaakolds tvende Gange oc første Gang at (hun) red paa en Ko , hende ” Molieg “ (Molieg = Morlik = som ligner sin mor = et vanlig gammelt navn brukt på kuer i Rendalen) som de eide selff , oc hendis Moder Kirsti Møm samt de andre i Beskriiffuelen benefinde at (have) værilt med . Kan vi fordi (derfor) icke annerledes kiende end bemeldte Ingvild Knudsdatter Møm efter slig egen Bekiendelse haffuer fraviigt Gud og sig til Dieffulen forbunden . Oc fordi (derfor) lige Straff som forbemeldte Ragnhild Nordset bør lide oc udstaa .

3) Oc efderdi Kirsti Møm , hvis samtlige Børn baade forbemeldte første Bekiendere Karin Knudsdatter standhaftelig saavel som trende de andre hendis Børn baade nembliq forbemeldte Ingvild , som dømt er , item Søsteren Guro Knudsdatter samt Sønnen Iffuer Knudssønn haffuer saa bekiennt : Deris Moder Kirsti Møm bade selff at (ha) værilt med til Blaakaalds saa oc dennem med havt og dertil lært . Item ammærkis , at Sigri Hangaardens edfiestede Prob , hun at (at hun) fant den Pose Haar paa sin Offen (Ovn) som hendis Barn Ingebørr efter fornæffinde første Aabendageris Karin Knudsdatter Aabenda ning hende om advarede : at om Posen der i Huset bliffuit offer (over) Natten liggendis da Pigen enten at skulle døe eller alle i Huset bliffue galne . Kirsti Møms Ords Omskiftelse om den Koes Løffrosis Naffn samt Kalfjuens Naffn Løffigaas giffuer oc hende at være sagit (? kan være skyldig ?) mærkelig Betænkning , efterdi disse Creatur ere angiffued at værilt reditt (redne) paa (her er en setning som er uleselig) Thi er icke annerledes att kiende efterdi Kirsti Mømb aff egne kiødelige Børn aff hvilken den som dømt er , fñdis myndig nembliq Ingvild (saavel oc av for meldte Ragnhild Nordsett) bekiendis oc beskyldes for slige groffue

ukristelige Bedrifter og Dieffuelens Medindladelse sambt sine Børns dertil Forførelse – end hun jo bør pinlig forhøris oc siiden henrettes ved Bøddelens Haand til Ild oc Baal . Oc Formuen som før er meldt til Kgl. Maj. være Forfalden (naturligvis !!!)

4) Marte Berge hvad angaar , som med groff Trudsell oc Undsigelse oc synderlig med den fjrenævnte (tidligere nevnt) Koes Benæffnelse oc Nafns Benægtelse dog annerledes befunden megitt mistænkelig oc usømmelig sig anstillet (oppført) Saavel oc sønderlig tilforn efter .. (uleselig setning) Laugrettets Beretning icke kunde eller ville giffue hende Skutzmaal jo for Trolddoms Kunst at værít udi Tummel (?) oc Bøyderygte . Har oc i Retten sig oc nu megitt ubillig , da Sagen forhørtis , anstillet med Trutzelsord , at Dieffulen skulde fare leffvendes udi dennem , som paa hende haffuer probitt (vitne / vitnemål) Kundit icke faa sin egen Søn meget mindre andre at stille Caution for sig for hendis foregaaede groffve Løfter oc Trutzeller . Borgendis da for sig selff effter Loven oc Forvaring indtil Exekution er skeet offer de trende forindførte dømbde Mennsker . Om da videre passerer ved deris Bekiendelse , som hendis Adfærd till videre Dom offer hende kand vorde affsagt

Dette var dommen ... mot de fire verstingene i hekseprosessen ; vår stammor " gammelheksa " Ragnhild Norsett , Ingvild Knutsdatter Momb , Kirsti Møm og den storkjefte Marte Berge .

Over de øvrige anklagede ; Ingri og Kirsten Nordset og hennes sønn ; vår stamfar Karl Nordset , Else og Sigrí Haarsett , Jøran Bersett , Gjertrud Berge , Gunhild og Marte Hangaard og Dorte Fiskvik som samtlige hele tiden hadde nektet på det mest hardnakkede , mot disse kunne det ikke felles noen " **Censur** " Saken ble for deres vedkommende utsatt

De umyndige " småbarna " barna Karen Momb , som først hadde tilstått og beskyldt både sin mor , sine søsken og seg selv " **saa at denne Sags Opdagelse siimes at være en synderlig Guds Villies oc Naades Gierning** " (som retten uttrykker seg) samt hennes bror Iver Knudsen og søster Guro Knudsdatter og endelig Oluff og Berger Nordset samt lille Ingri Haarset , fant retten ennå ikke på dette tidspunktet å kunne påkjære noen straff , men forbeholdt seg retten til å søke den " **høigunstige Øvrigheds Raad** "

Forsettelse følger

Skrevet 02 May 2013 - 11:57

Bjørn A Løkken

Etterspill

Som en kan forstå kunne ikke lagmann Bang annet foreta seg noe annet etter denne fornyede domsslutning enn å henvise saken til Lagtingsbehandling ved første lagting den 11 november 1671 . Der må saken ha blitt behandlet visstnok med samme resultat som ved underretten . Imidlertid har saken , som jo på den mest hårreisende og forferdelige måten rammet en hel bygd , fremkalt ekstraordinære foranstaltninger fra de nærmest rammedes side . Rendal bygdas bønder besluttet endelig å ta til kraftig motmæle mot øvrigheten . Senhøstes 1671 reiser " gammelheksa " Ragnhild Nordset sin svigersønn ; vår stamfar Simen Karlsen Nordset , på vegne av seg selv og Rendalsbygda til Christiania for å henvende seg til stattholderen med klage over myndighetenes behandling av saken , og da med en korrekt fremstilling av sakens sanne sammenheng . I Christiania får Simen Karlsen Nordset hjelp av en jurist til å sette opp skriftlig følgende supplikasjon , som stiles til stattholderen , og som kaster et ganske eiendommelig og krast lys over særlig de underordnede rettsmyndigheters arroganse i disse hårde tider . Brevet har jeg også valgt å opprettholde i datidens skrivemåte og ordlyd , det lyder således .

Supplikasjonen til stattholderen , fra vår stamfar Simen Karlsen Nordset

" Høiædle , velbaarne Herre og fromme Hrr. Stattholder "

Jeg underteignede fattige Mand er paa egen og nogle mine Granders Veigne i Øvre Ringdahlen Annex i Østerdalen Føgderi boendis høiligen og nødtrængende forarsaget Eders Excell. med denne min allerunderdanigste oc ydmygeligste Supplikation at besøge .

Eftersom for ungefær to Aar siden er nogen voris Hustruer og Børn beskyldt for Trolddomskonster at have begaaet med , som Gud naadeligen baade dennem oc enhver fra bevare , oc samme Berøgtelser oc Beskyldninger er saaledes oprunden , ret sandruelig at berette , som herefter meldis:

1) Først er tvende smaa umyndige Pigebørn (Karen Momb 11 År og Ingri Haarset 9 år) som denne Tale haver paa Bane ført , kand være ungefær 9 eller 10 Aar hver af dennem , oc efter des Hjemmel haver Skriveren Liv Borch , Lensmanden Joen Berger (vår stamfar) og Hofmanden (d.e. Fogdens Fuldmæktig) Hans Christensen værít paa Berger oc der ladit dennem examinerit , dog ingen Bekiendelse av dennem becomb , førend Skriveren gav dend ene en Penge som hand igjen til seg tog oc sagde at have verít med paa Blok-Koll , som samme Barn selv siden om Skriverens Gave for hendes Fader Knud Møm bekjendte ; dog ingen anden var tilstede , der samme Børn var forhørt uten de , som tilforn er anmeldt ;

2) Nogen Stund derefter kom Laugmanden Jens Bang til Aamots Præstegaard oc da skicket Bud efter samme 2de Pigebørn , som komb til hannem . Siden haver ingen af dennem verít hos deris Forældre ;

3) Kort Tid derefter komb fornævnte Hofmand og Lensmanden til de Beskyldte navnlig Haagen Haarseths Kvinde , Marte Berger , Gjertrud Berger , Gunder Hangaards Kvinde , og Daatter , Knut

Møms Kvinde saa oc Døtre ; hans Søn ; mig Simen Nordset , min Kvinde , min Værmoder og mine tre Søner (Antagelig Karl , Berger og Ola Simenssønner . Karl Simenssønn Nordset er vår stamfar i denne ættelinja , Karl blir da barnebarn av " gammelheksa " Ragnhild Nordset) *sambt min Tjeneste-Pige med Haandkløver oc os truede at ville sætte* (Truet med å sette dem i håndjern) *hvilket skeede forleden Aar ved St. Hansdags Tider , oc da maatte vi efter Evne give dennem formedelst vi kunde blive Fængselet entelediget* (For å slippe fengsel) *somme to Støkker Slagtefe , en Part et Støkke , ja Bukker , Penge oc andet som de straks tog med sig ;*

4) *Nogen Stund derefter blev holden Ting af Fogden og Sorenskriveren , oc da første Gang blev tagen mine Børn oc Knud Møms Børn . Da var Hrr Niels Friis , Hrr Simen Poulsen , Peder Andersen Vinger , som de kaldte en fremmed Laugmands Tjener , saa oc en som gav sig du for Mestermænden (Bøddelen) hedte Christen Svendsen ; blev da disse Børn alle igjen examinert , dog ingen Bekiendelse kunde faa dennem til ; da sad Fogden med en Compas eller et Seyerverk (Ur / Klokke) oc sagde ; Klem (Klem til) oc læg din Finger paa dend ; rører dend sig , da er du skyldig ! Samme Exempel brugte han med dem alle , dog ingen Bekiendelse fik dennem till . Saa tog de en af mine Søner oc sætte hannem hen i en Hoel (Et hull) oc sætte Haandkløver paa hannem ; blev saa slaget i Ansigtet af Peder Andersen Vinger med hans Næve saa han blødde ; den anden min Søn tog de af alle hans Klæder ; oc saa komb da dend , som de kaldte Mestermænden , ind med en blot Kaare (Dragen Kårde / Sabel) sagde hand skulle hugge Hovidet af hannem ; saa komb Præsten Niels Friis oc sagde ; lad hannem være , han tør endnu bekiende . Derefter af Rædsel bejade han deris Tale , hvad de for hannem sagde (alt hvad de sagde foran ham , sa han efter) brugte det samme med dend Tredie , som de førde ud for sig af Stuen paa Gaarden , som oc var min Søn . Deslige paa samme Tid havde de en Strækkebænk (Strekkebenk = torturredskap / benk) , som de sagde , de skulde pines paa .*

5) *Anden Dagen blev hented de andre gamble beskyldte Kvindfolk , dog ingen Bekiendelse fik af dennem uden min Værmoder , Ragnhild Nordset , som er over otti Aar , bejade , hvad de sagde , mens ikke hun vidste , hvad det var , hun sagde ja til , formedelst hun var nærmere død end levende af Rædsel , som eftersom hende blev beret (berettet) hvad ved de andre gjort var .*

6) *Nogen Stund derefter komb Laugmanden Jens Bang til Tings , oc da alle igjen blev fremkaldte , oc ingen bekiendte uden alene de tvende umyndige Pigebørn Kari Møm og Ingri Haarset ; mens blev dog dømbt trende , nemlig Knud Møms Kvindfolk Kirsti , hans Daatter Ingvild , oc min værmoder Ragnhild .*

7) *Ingen af forindførte Kvindfolk haver været tilsted at komme til Alters i to Aar nu til Foraaret kommer , baade de , som er fængsellet og dømbt , desligeste dennem , som gaa ledig oc løs , oc haver Fogden i forleden Høst ladet fratage Knud Møm hans Boskap , uden hvad han kunde kjøbe igjen for Penge , beløber sig ungefehr til 60 Rdlr. Efter dend ringe Taxering derpaa blev sat . Vi ere til sammen nogle fattige enfoldige Fjeldfolk oc haver ingen Forstand havt til at besøge den høie Øvrighed om denne voris store Forutrettelse ; haver enfoldig været udi dend Mening , at naar vi havde Laugmanden , Fogden oc Skriveren , deris Tjenere oc Hofnænder til voris Vederparter , kunde vi intet mod dennem formaa , mens maatte lide oc udstaa , hvad os fattige Folk blev paalagt . Mens nu skal dend allerhøieste Gud kiende oc dømme , hvor høiligen vi udi denne voris store Trang oc Nød høittrængende er at søge eders Exell. , saasom dend høieste Øvrighed her i Riget paa Hs. Kgl. Majestæts voris allernaadigste Arve Herris oc Kungis Veigne om Hjælp oc Redning ; indflyr derfor allerunderdanigst oc ydmygeligst Eders Exell. For Guds oc ald Retfærdigheds Skyld ville være os fattige Folk mod Retten befordelig . at di Mennisker , som af Laugmanden Jens Bang er dømbt , ikke alene uskyldige med slig skammelig Død skal vorde henrettede , mens end ogsaa voris fattige Middel oc Formue som vi skal skatte oc skyldte af til Majestæten saavel som opholde voris Liv med , skulle ikke os fratages som Exempel allerede er skeet med Knud Møm , saavel som oc , at der kunde komme Ende paa Sagen , saa di fattig Folk , som uskyldige befindes , maatte blive betjent af Sognepresten udi deris Saligheds Sag oc at dend store Magt oc Omkostning , som dend gemene Abnue daglig udstaar (ved at holde Vagt oc Fængselsomkostninger) til største Besværing , kunde ophøre . Dend nærmeste Veig til den rette Fundament oc Sandhedsoplysning synes os allerunderdanigst raadeligst først at begjære Eders Excellencis Befuling oc Anordning , at alle de beskyldte Personer unge oc gamle maa befalis at komme her ind til Christiania oc for Laugmandens Overdommere (Oberhofretten) vorde examinert oc forhørt fra Actens Begyndelse . Vil jeg paa egne oc Naboers Veigne underdanigst formode min forhen Beretning skal befindes udi Sandhed : formedelst :*

1) *Sagen er oprunden efter tvende umyndige Pigebørns Bekiendelse .*

2) *Skal ikke befindes de Beskyldte af Nogen være anklaget eller endnu paakiert noget ont at have gjort paa Mennisker eller Kvæg , langt mindre lovlig overbevist nogen udædiske Gjæringer enten før eller siden de blev truet med Bøddel PInebænk oc Sværd mens baade før oc siden ganske benegter ingen Trolddomps Konster haver begaaet , meget mindre lært. Mens hvad sig belanger dend Bekjendelse , som di er saaledes med slig Adfærd tvunget oc truet til , vil allerunderdanigst formode , den høie Øvrighed anser saasom af nogen fattig oc enfoldig Fjeldfolk oc umyndige Dreng oc Piger , som ikke bedre Forstand havde , end samme Christen Svendsen skulde saasom en Bøddel , som hand haver udgivet sig for , dennem straxen med Pintzel antastet ; begjærer oc aller*

underdanigst til samme Examinering maatte befales at møde Laugmanden Jens Bang , Kgl. Maj.ts Foged Johan Stenkuhl , Sorenskriveren Liv Borch , Sognepræsten Hrr. Niels Friis paa Tønset , residerende Kapellan i Ringdalen Hrr. Simen Poulsen , Peder Andersen Vinger ; desligeste Fogdens Tjener oc Hofmand Hans Christensen , Lensmand Joen Berger , item Christen Suendsen , som udgav sig for Bøddel , enhver til sin Gjerning oc Forretning at svare , oc vi fattig Folk maa gunstig bevilges en lovkyndig Person , som paa voris Veigne udi Retten kunde svare oc voris Sag rettlig for Dommeren demonstrere , herpaa eders Excellencis milde Resolution underdanigst begjærer ; sliq Rettens Befordring til dend rette Sandheds Oplysning , dend Skyldige til Straf oc dend Uskyldige til Befrielse ; vil Gud dend Allerhøieste visselig udi de Retfærdiges Opstandelse rigelig belønne ; under samme guddommelige Beskjærmelse oc Varetægt eders Exell. troelig befattet .

Simen Karlsen Nordset

af øfre Ringdalen i Østerdalen Fogderi paa egen oc fattige Naboers Veigne undertrækker mit Signet (L.S.)

Som man kan se av dette merkelige " aktstykke " beskyldes her de underordnede rettsmyndigheter for misbruk av sine stillinger på det groveste av vår stamfar Simen Karlsen Nordset , ført i penn av en ukjent jurist i Christiania i 1671 , og det lar seg ikke nekte at de fremkomne opplysninger som er gitt i brevet av Simen Karlsen Nordset , kaster et merkelig og heselig lys over det rettssystemet det norske folk var underkastet i det 17 århundre . Fogd og Sorenskriver isenesetter helt på egen hånd , og aldeles imot loven ; småbarn i pinlige forhør , de ansetter en falsk bøddel som med sverd i hånden truer med å hogge hodene av dem , og trussel om tortur redskapen pinebenken , nesten skremmer livet av de små barna . Truer dem til tilståelse og forteller dem så hva de skal si , og tvinger dem til å fastholde denne tilståelse . Sorenskriveren lokker med penger og løfter om gave til den lille Kirsti Mømb på 11 år for at hun skulle fortelle at hun hadde vært med på hekserittet på Blåkkollen ; Fogden tar seg betalt med tvang , slakt , penger og andre ting fra garden Nordset for å la de han truet med håndjern og fengsel få beholde sin frihet osv. osv. det hele er i fullstendig tråd med de gamle danske Fogders opptreden i begynnelsen av det 16 århundre , de samme grusomheter som fremkalte bondeopprøret på Hedmarken i Kong Christian II's tid .

Men det viste seg imidlertid at tidene ikke var det samme som da ; frykten for at Norge skulle falle ifra Danmark var allerede rundt midten av 17 århundre vokst seg så sterk at styresmaktene fant ut at de burde foreta forskjellige endringer i norske forhold til fordel for den norske bonde ; Skattevesenet osv. osv .

Det var kanskje et resultat og et ledd i de ovennevnte endringer som fikk den fungerende statholder Oberst Hans Jacob Schiørt , den 26 januar 1672 å beordre Lagmann Jens Bangs dom innstevnet til Overhoffretten , hvor de tiltalte fra **Rendalen** endelig ble frikjent , og i hekserettsaker så var dette en stor sjeldenhet da de aller fleste ble dømt til " ild og bål " . Og fogden Stenkuhl ble dømt til å levere fra seg det godset han hadde beslaglagt på garden Nordset . Som talsmann for sin sak fikk de tiltalte og dømte , prokurator i Fredrikstads Lagdømme ; Svend Hansen , og det later til at han har gått særdeles hardt inn på de underordnede rettsmyndigheter inn på livet . Men dommen og premissene i overhoffsretten , later til å dekke over så godt det lar seg gjøre , myndighetenes beviselige overgrep mot bondefolket fra Øvre **Rendalen** .

Transkribert utgave av Overhoffretten, Avsiktsprotokoll 10 (RA/EA-2884/Aa/L0010), 1673-1673, oppb: Riksarkivet og Højesteret, Domprotokoll 7, 1674-1674, oppb: Rigsarkivet i Danmark .

http://arkivverket.no/URN:rg_read/30278/647

Overhoffrettens sal i Christiania var fylt til trengsel ; dom i den store trolldomssaken skulle falle . Saken hadde fått enorm oppmerksomhet ikke bare i hele **Rendalen** , men også i det ganske land Visestatholderen og mange av Christiania's fornemme embedsmenn var til stede ; for dette var en aparte sak og sjelden sak , like til nå , så sent som i 1673 . På sine benker , rett foran dommerens bord , satt de anklagede og bondene med dem , gråkledde , dampende av spenningens svette , en klump av landsens kraft med skepsis og avsky reist mot det fremmede . I sine seter ved siden av satt rettens folk som innstevnte . Sorenskriver Liv Borch , Fogden Johan Stenkuhl , Lagmannen Jens Bang Presten fra Øvre **Rendalen** Simon Pofvelsson og flere .

Nå falt den store stillheten . Rettens preses tok plass og erklærte retten for satt . Så reiste rettens skriver seg , i den uhyrlige stillheten i rettens sal , på vink fra overdommeren , og leste opp dommen mot den gamle Ragnhild Nordset og de andre " trollkvinnene " fra Øvre **Rendalen** .

Dommen lyder i sin helhet som følger

Udi denne Sag

Imellem Svend Hansen , prokurator udi Fredriksstad Laugdømme paa den ene og Laugmanden Jens Bang samt Sorenskriveren Liv Borch og 12 Laugrettemænd paa den anden Side angaaende trende Kvindepersoner nemlig Knud Mømb's Kvinde , hans Daatter Ingvild og Ragnhild Nordset , som de til Baal og Brand samt Gods og Formue at være forbrudt formedelst Troldoms Konster haver hendømt

Definito

" Efterdi denne umyndig , ungefehr 12 Aar gammel Pige Karen Knudsdatter , haver saa omstændelig og bestandig disse 3 Kvindfolk beskyldet , nemlig hendes egen Moder Kirsten Mømb , hendes Søster Ingvild Knudsdatter og Ragnhild Nordset med flere for at have været paa Blaa – Kulden og siger selv der tvende Gange med hendis Moder at have været med Videre , hvorved Fogden først efter bleven anledet dem at lade paagribe , examinere og i Rette føre , da først haver vedgaaet (Moderen indtagen) alt hvad bemeldte liden Pige om dennem sagt og aabenbaret haver

, hvilket de dog siden igjen haver fragaet ; ikke desmindre haver Sorenskriveren og Laugmanden havt Adgang paa deres første Bekiendelse deres Dom at fundere ; helst efterdi Ragnhild Nordset frivillig , uden Tvang første Gang haver bekjent (endog siden benegtet) disligeste Ingvild Knudsdatter for Præsten sagt sig efter hendis Bekiendelse nu i sit Sind at være rolig ; Saa alligevel , efterdi de ikke af andre end denne liden unyndige Pige (som endnu uforanderlig sit Angivende vedbliver) beskyldes , mindre bevises dennem nogen Tid enten Mennsker eller Creatur at have beskadiget , da befinder vi , efter alles deris før haarde og bestandige Negtelse , (sigendes sig til første Bekiendelse at have været nød og af Frygt for Pinsel til truet) flittigste Examination , enhver særdelis , saa og denne Sags egentlige Beskaffenhed og Overveielse , ikke dennem efter denne unyndige Piges eneste Angivelse fra deris Liv at kunne dømme , medens dennem , indtil anden Bekiendelse og bedre Bevisning frikjender ; dog haver deris Sjælesorger saa vel som Kgl. Maj-ts Foged og andre Vedkommende deris Levned og Idrætter flittig at observere og paaagte , eftersom de ei synes for Suspition aldeles fri at være ; imidlertid bør de passerede Domme ikke komme Dommerene efter Citantens haarde og ubillige Irettesættelse , ei heller Sagsøgerne eller Vidnesbyrdene til Skade ! Og haver Fogden Johan Stenkuhl at restituere disse trende nu Frikjendte deris af hannem beskrevet og arresteret Gods og Formue , naar paa denne Proces anvendte billige Bekostning efter Skriverens og 6 Mænds Lovlige Skjøn fratagis “

Det gikk et sort sus igjennom salen i overhoffretten i Christiania da dommen var falt . Bondene som var kommet til hovedstaden fra Rendalen for å overvære rettsaken , lyste opp , og enkelte reiste seg . Forsvareren kom til og var både blek , og med oppstemt et uttrykk i ansiktet .

Men gamle Ragnhild Nordset der hun satt ved siden av Ingvild Mømb , vendte sitt gamle stengrøe ansikt mot Ingvild og spurte “ *Åsdann vart det ? “ “ Jo , vi slapp fri svarte Ingvild Mømb “* Da for det et underlig uttrykk over gamle Ragnhild Nordset sitt ansikt , nesten som et hånlige drag . Hun løftet sin gamle benete hånd og strøk seg langsomt om munnen . Så satte hun seg ned igjen . Straks etter vendte hun seg mot Ingvild Mømb igjen og spurte “ *Fekk vi att kjjen “* (kyrne) Ja ! var svaret fra Ingvild Mømb .

De utgifter som fogden hadde hatt angående arrestasjonene av tiltalte , fikk han ikke refundert av det offentlige , dette måtte fogden søke spesielt om .

Således endte denne i alle henseender merkelige sak med frifinnelse for alle de tiltalte i en av landets mest kjente hekseprosesser . Dette var en av de få hekseprosesser hvor ingen av de tiltalte ble brent levende på bålet . De dømte kunne etter nesten 3 år i fangenskap vende tilbake til sine hjem , og gammel heksa selv , Ragnhild hjem til sin stue på Nordset .

Hvis en spør seg selv om grunnen til , at et lite barn som Karen Mømb , kunne fremlegge så farlige beskyldninger mot sin egen mor og søster , samt mange andre , og tar man i betraktning de mange enkeltheter , som ble fortalt , tilstått , og atter benektet ; som for eksempel at de på Blåfjell hadde ridd på navngitte kyr og kalver , og at de fikk med seg derfra ei “ *forgjort Lefsekage “* og en “ *Dot forgjort Nøthaar “* da kan man ikke fri seg fra den tankegang at det oppe på Blåfjell må ha foregått noe , som knytter seg til den eldgamle vanlige forestilling om hekseri og trolldom . Det kan virke som de gamle Ragnhild Nordset , som visstnok som ung hadde mottatt en viss lærdom i alskens Hekseri og dens formularer . En skal heller ikke glemme at det rundt omkring på gardene i eldgammel tid florerer med både muntlige og skriftlige besvergelses som de trodde skulle beskytte det vanlige bondefolket og dyrene deres mot både ondskap , sykdom , de underjordiske og mer til . At gamle Ragnhild Nordset har tutet ørene fulle på nabokjerringene med eventyrlige fortellinger om bukkeritt til Blåfjell på Sankthanskveldene , og alskens såkalte trolldoms formuleringer er nok helt på det rene . Det ser vel også virkelig ut til at gamle Ragnhild og de andre i all uskyldighet muligens har vært på Blåfjell å prøvd seg på litt trolldom , med sitt i høyeste grad bedrøvelige resultat . Det kan vel ikke være tvil om at disse Rendalskjerringene har vært under innflytelse av den suggestive overtroiske smitte , som i folkets utøylede fantasi førte så mange over i lettsindig lek med disse tingene , og derfra til fanatiske prester som anga dem , og hvor deres endelikt i de aller fleste tilfellene førte dem til bålet .

Så mye man enn kan kritisere øvrighetens fremtreden i denne saken , har den vel sin historiske unnskyldning , og en kan se av den endelige domsavslutningen et mer human utslag av rettsbegreper , og et større hensyn til folket og deres eiendommeligheter enn hva det tidligere har vært tatt .

De gamle Østerdal's koner som her var bålet meget nær , var forresten utmerkede representanter for den tids stridbare befolkning . En ser for eksempel at den gamle Marte Berge , som hadde truet øvrigheten med “ *at Djævelen skulde fare levende i dem “* og som også var kjent for å “ *holde et syndigt Hus med Banskap oc andet “* Året etter at Marte Berge var friggitt og kommet hjem fra Christiania , var hun innblandet i et voldelig og grovt slagsmål med nabokona , et slagsmål som bragte henne og flere for retten igjen nok engang . Denne historien er gjengitt under lensmannsætta vår fra Berge og vår stamfar lensmann Jon Jonsen Berge .

Hekseprosessens tid begynte å dø ut i Norge med det 18 århundre , og likeledes den store kampen mellom tro og overtro . Kirken begynte etter hvert å ta litt mer lempelig på disse tingene eller at de ved en mer stilltiende holdning begynte å ta restene av overtroen inn i moralens tjeneste .

Og med dette skulle da alt det vesentlige rundt hekseprosessen på Blåfjell i Øvre Rendalen være lagt ut for de spesielt interesserte

Fabelaktig! Og du vet Bjørn, de spesielt intressert er her ute... 😊 jeg har med glede lest det du hadde skrevet, og ventet i spenning på fortsettelsen. Ordentlig utførlig og spennede. Og min "link" til dette: Jo de gamle geistlige, både Simon Povvelson og Jens Bundisen er forfedre i rett nedadstigende retning for 8-10 ledd siden. Og boken Blåfjell har jeg i hylla, og lest, ogå pga disses delaktighet i denne prosessen, og forøvrig, neste helg, ja drar jeg en tur til **Rendalen**, der ferier og helger tilbringes, dog for sjelden etter mitt hjerte, men har jo tenåringsbarn må vite...Ja Ja, det får være, men her har du virkelig gitt meg mye og, god helg.

Bjørn A Løkken

Skrevet 03 May 2013 - 18:44

'Morten Undseth', on 03 May 2013 - 17:17, said:

Fabelaktig! Og du vet Bjørn, de spesielt intressert er her ute... 😊 jeg har med glede lest det du hadde skrevet, og ventet i spenning på fortsettelsen. Ordentlig utførlig og spennede. Og min "link" til dette: Jo de gamle geistlige, både Simon Povvelson og Jens Bundisen er forfedre i rett nedadstigende retning for 8-10 ledd siden. Og boken Blåfjell har jeg i hylla, og lest, ogå pga disses delaktighet i denne prosessen, og forøvrig, neste helg, ja drar jeg en tur til **Rendalen**, der ferier og helger tilbringes, dog for sjelden etter mitt hjerte, men har jo tenåringsbarn må vite...Ja Ja, det får være, men her har du virkelig gitt meg mye og, god helg.

Hei Morten , den største takken skal vi rette til den fabelaktige avdøde Jacob Breda Bull , **Rendalens** største forfatter gjennom tidene .

PS. hvis du nå skal til **Rendalen** så kanskje du kan ta noen bilder med digitalkamera , feks fra Blåfjell osv. osv . og om jeg muligens kunne få noen bilder av deg som vedlegg til en mail . Send meg en PM hvis det er noen muligheter for dette .

God Helg

Morten Undseth

Skrevet 04 May 2013 - 12:39

Ja så sant, har mye bøker av Bull. Og der sa du noe, Blåfjell, det vet jeg isåfall ikke hvor er, men det skal jeg forhøre meg om når jeg er ovenfor eller gjennom andre kanaler, Bull skriver jo om reelle skikkelser i dalen i sine romaner, også steder og gårder, så Blåfjell må være et sted det og. Isåfall skal du få se!

Bjørn A Løkken

Skrevet 14 May 2013 - 11:12

Kom over ei nettside med full oversikt over de som ble dømt til " Bål og Ild " oppe i Nord Norge , Troms og Finnmark .

De nordnorske hekseprosessene 1593-1695

Listen viser mennesker tiltalt for trolldom i de tre nordnorske fylkene med angivelse av navn, hjemsted, type straff og år for endelig dom. Listen skal betraktes som fullstendig, men kan bli revidert – dette gjelder særlig sakene fra Nordland der kildegrunnlaget for enkelte av sakene, er svært usikkert.

<http://ansatte.uit.no/en/nnhekses.htm> (<http://ansatte.uit.no/rune/hagen/nnhekses.htm>)

Kanskje noen som kan finne noe slektskap blant disse dømte trollfolkene og

Reidar Oddløkken

Skrevet 14 May 2013 - 11:39

'bjørn a. løkken', on 21 Mar 2013 - 12:12, said:

Da vil jeg nok en gang få si tusen takk til : Grete Singstad , H Nilsen og Lars Løberg for hjelp , svar og innspill .

Jacob Breda Bull sine skildringer fra **Rendalen** er definitivt verdt å lese , de er insiktsfulle og skrevet på godt gammaldags " Rendalsmål " nesten så man fornemmer at man er tilstede i historien .

Du såg kanskje på programmet "Klaus på kanten" på TV 2 fra **Rendalen** i går kveld Bjørn?

Der fikk du innblikk i Rendalsmålet, og det var nyansesforskjeller i dialekta fra Ytre til Øvre, og det kunne også være forskjeller mellom øst-og vestsida av Rena-elva, morsomt program 😊

Anne-Lise Hansen

Skrevet 14 May 2013 - 16:29

Takk for at du gjorde oppmerksom på det, Reidar. Det sendes i reprise i kveld kl. 23.30 for oss som gikk glipp av det.

Camilla Svanøe1

Skrevet 14 May 2013 - 19:53

'bjørn a. løkken', on 19 Mar 2013 - 12:57, said:

Kjære forum .

Var du på Norge - Tsjekkia kampen? Er skråsikker på at jeg så deg på TV.

Ragnhild Olsdatter Nordset var født ca. 1595 på garden Nordset i **Rendalen** , og ble gift med Berger Bergerssonn Nordset Øvre **Rendalen** .

Om Ragnhild sies det at hun ble dømt som heks i Hekseprosessen 1670-71. Hun var da en gammel dame på ca.80 år .

Da nå dette er ei av mine stammødre som tydeligvis kan bidra til å krydre slektshistorien enda noen hakk så lurer jeg fælt på om noen har noen fakta eller historier rundt Ragnhild Olsdatter , eller henvisninger til litteratur som kanskje beskriver nettopp denne saken .

For noen år tilbake fant jeg på nettet en hel masse rettsreferater fra diverse hekseprosesser fra hele Norge , disse var digitalisert og inndelt etter fylker hvis jeg ikke husker feil . Den store tabben jeg da gjorde var at jeg ikke bokmerket denne siden , og nå har jeg enda ikke klart å finne igjen dette på nettet .

Er det noen som kan hjelpe med å finne tilbake dette ?

For finnes det et rettsreferat fra den eventuelle saken mot Ragnhild Olsdatter , så skulle jeg veldig gjerne fått tak på dette

Lars Ove , da jeg vet du våker over oss og følger med , tror du at det kan ligge på SAH ?

Ellers som nevnt ovenfor er jeg takknemlig for all informasjon rundt Ragnhild Olsdatter's angivelige syssel som heks i Øvre **Rendalen** .

Etter det jeg har forstått så skal det ha vært flere i denne slekta som hadde denne geskjeften , men disse er foreløpig ukjente for meg

Dette er for meg et interessant kapittel i gammelt Norsk " kulturliv " så her er det bare å komme med innspill og mere til .

Kanskje noen som vet om noen gode gamle " svarte bøker " fra Øvre **Rendalen** også .

På forhånd takk for god hjelp nok en gang

Bjørn A Løkken

Skrevet 15 May 2013 - 14:46

Det var nok dobbeltgjengeren igjen

Ser lite av VM , prioriterer skriving av slektshistorien går deretter og legger meg , og begynner å teller stamforeldre i stedet for sauer , og er jeg heldig så sovner jeg utpå natta

Morten Undseth

Skrevet 16 May 2013 - 10:15

Bjørn. Ja da har jeg både vært i **Rendalen** siden sist og forhørt meg litt om det er et reelt sted, Blåfjell, eller ei. De jeg har snakket med vet ikke om noe slikt navn noe sted der, og det er folk med laaang tilknytting til dalen, men jeg skal fortsatt huske på det, med andre jeg treffer derfra.

Svein Arne Høye

Skrevet 04 June 2013 - 12:21

Hei,er ny bruker,og er inne for første gang,mye spennende.

Ragnild Nordseth: Ble frikjent,dokumentene på dette finner dere på min hjemmeside,scannet fra org dok.

Bor selv i **Rendalen**,men Blåfjell er jeg usikker på,men vi har Blårandsfjellene(**rendalen** vestfjell).
Har i over 6 år jobbet med og sette sammen **Rendalens** Historie, i de tinglyste papirer.

Rendalen historie er et privatdrevet dokumentarkiv,her finner man stort sett alt av kongeskjøter-skjøter-jordebøker-matrikler-fiskerier-fogdemantall-prestemanntall-fredriks gave-utskiftinger-dommer-mm.gjennom århundrene,ferdig oversatt(fra stats,og riksarkiv).(1000 vis av sider).

Alt er tilgjengelig for alle.

www.rendalen-historie.com

Ha en fin dag.

Svein Arne Høye.

Jan Pedersen

Skrevet 15 July 2013 - 17:22

I am extremely interested in this topic. Ragnhild was an ancestor of mine.

I apologize in advance for writing in English, as my Norwegian language ability has deteriorated quite a lot over the years.

I look forward to learning from you all - I am just beginning my readings, so have no particular comments as yet.

Any advice and/or information is very appreciated!

Morten Undseth

Skrevet 05 August 2013 - 09:17

Svein Arne : Hei og så fint du og fant frem her inne, og flott du opplyser om din nettside der du har veldig mye flott og godt materiale, jeg vet dette leses og settes pris på, meg selv inkludert, (jeg har tidligere i sommer lagt igjen et par kommentarer på gjesteboka di på nettsiden din).

And Jan; keep up you interest, a friend of mine in Minneapolis/USA has a english written version of the "Hekseprosess" et skuespill/play , if you are interested i can post it here after i have asked him.

Morten

Jan Pedersen

Skrevet 06 August 2013 - 21:23

Tusen takk, Morten! Jeg ville sette mye pris på å kunne lese skuespillet! (Saerlig på engelsk...dessverre har jeg en veldig vanskelig tid med å lese noe mer komplisert enn det som sees her.)

Jan